

EBRU SANATININ ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ROLÜ VE DÜZCE İSTİKLAL ANAOKUL ÖRNEĞİ¹

*Sedat KAYA**

Özet

Geleneksel Türk El Sanatlarından “Ebru”, ilk kez bazı kaynaklara göre Türkistan'daki Buhara kentinde doğmuş ve ipek yolu ile İstanbul Üsküdar'daki Özbekler tekkesine ulaşmış, böylece Osmanlılar da yaşam bulmuş ve Osmanlıya has bir sanat hâline gelmiştir. Osmanlılarda matbaanın icadı öncesi elle yazılan dönemlerde el yazması kitapların dış kapaklarının altında özgün ebrunun kullanılması ve Osmanlıların İslâm dini ile bütünleşmesi, ibadetlerinde kullandıkları temel kitap olan Kuran'ın kutsal sayılması sonucu bu işi icra eden usta eller sayesinde ebru sanatı da uzun yıllar korunmuş ve geleceğe taşınmıştır. Matbaanın icadı ile bu gelenek devam etmiş; gelişerek bu günlere gelmiştir.

Bu makalede Ebru Sanatının çocuklar üzerinde düşünme dili olduğunu, Ebrunun kendi içinde, anlam bütünlüğü ve görsel değeri bulunduğunu, çocukların dünyayı kendi algıladığı biçimde gördüğünü kendimde canlandığı duygu ve emeklerimin bir ifadesi olarak, 1500'lü yıllardan beri süregelen kâğıt üzerinde renk kümelerinin buluta benzemesinden adını alan Ebru Sanatını Düzce İstiklal Anaokulu öğrencileri üzerinde gerçekleşen izdüşümlerini paylaşmak istiyorum. Çocuk için ebru dinamik bir faaliyet örneği ve yalın bir anlatım aracıdır. Sanat onda bir “düşünme dili” şeklinde yansır. Çocuk, dünyayı kendi algıladığı biçimde görür. Her çocuk, herhangi bir engelleme olmaksızın, kendisinde var olan derin yaratıcılık dürtülerini kullanabilir

Sonuç olarak, o günkü gözlemlerimiz bizim haklı olduğumuzu ortaya koyuyor çünkü o gün çocuklar bizi heyecanla karşılayıp “sihirli boya” olarak adlandırdıkları ebrudan ne yapacaklarını çoktan tasarlamışlardı. Böylece kendi yaratıcı fikirlerini özgürce kullanabilme fırsatı buldular.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Ebru, Boya, Deprem

¹ Bu makale 22-24 Mart 2012 tarihleri arasında I. Uluslararası Kitap Sanatları Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Uzman, Düzce Üniversitesi Kaynaşlı Meslek Yüksekokulu, Geleneksel El Sanatları Bölümü, Düzce, sedatkaya@duzce.edu.tr

THE ROLE OF PAPER MARBLING ON CHILDREN AND DUZCE ISTIKLAL KINDERGARTEN SAMPLE

Abstract

According to some of resources, "Marbling" which comes from traditional Turkish Handicrafts was born in Turkestan and then by means of Silk Road it reaches to Uzbeks Islamic Monastery in Üsküdar, Istanbul thus it enlivened in Ottomans and it became a peculiar Ottoman Art. Before the invention of printing press, in the period of hand writing, in Ottoman Paper Marbling has been saved through the years and has survived until present day as a result of using authentic marbling under binding of codex and integration of Ottomans with Islamic Religious and Muslims' hallowing the Koran, their basic scripture used in their worship, thanks to master hands of Paper Marbling performers. The tradition keeps going with the invention of printing and it has come until present day with developments.

In this article I assert that paper marbling is a mentalase for children, it has cohesion and visual value in itself. I also claim that children perceive the world as they see. I want to share projection of Paper marbling, named from resembling color set on the paper to the cloud and which has continued since 14th century, on the Düzce İstiklal Kindergarten students as a reflection of my feelings and efforts. Paper marbling is a dynamic activity instance and a pure expression device. In paper marbling, art is reflected as a mentalase in children. Through paper marbling, every child will have a chance to use their deep creative stimulation without any prevention.

In conclusion; our observations reveal that we are right, because that day children had already planned what they would do with the paper marbling, calling it as "magic paint" and they had the opportunity of using their owncreative ideas independently.

Keywords: *Chidren, Marbling, Paint, Earthquake*

GİRİŞ

Ebru'nun Orta Asya'da Horasan civarlarında ortaya çıktığı ve göçler vasıtasıyla Anadolu'ya ulaştığı bilinmektedir. Kâğıt süsleme sanatı ebruculuğun ne zaman başladığına ilişkin kesin bir belge yoktur. Eski kitapların ciltlerinde kapak ile kâğıda bağlayan 'yan kâğıdı' olarak, murakka içindeki yazıların kenarlarında ve pervazlarında ebru kâğıtlarına rastlanmaktadır. Bugün Topkapı Müzesinde bulunan 1539-40 tarihli Arifinin Gûy-ı Çevgan ve 1608 tarihli Tertib-i Risale-i Ebri adlı kitaplar Ebru Sanatının en eskileri olarak kabul edilir. Gûy-ı Çevgan adlı eserin her sayfasının kenarları ebruludur. Tertib-i Risale-i Ebri ise ebru yapımında kullanılan malzemeleri, ebrunun yapımını, kâğıt boyama ve cilalama yöntemlerini anlatır. Bu kitapların basılış tarihleri bilinse bile bu tarihler ebruların yapılış tarihi kabul edilemez (Barutçugil, 1999:193-198). Ebru uzun yıllar boyunca yan kâğıdı ve hat sanatında fon işlevi olarak kitap, levha, mahfazalarda ferman kabı (içine hat malzemesi veya ferman konulan silindir şeklindeki kutu) gibi yazı yazılan malzemelerde yardımcı sanat olarak kullanılmış. Başlı başına bir sanat dalı olmak için yüzyıllarca beklemiştir.

Ebru sanatı, yaşanan hayatın içindeki her şey gibi değişim ve gelişime ayak uydurmuş, günlük yaşamın içerisinde kendine haklı bir yer edinmiştir. Çağımızın sanat akımları içerisinde yeni bir boyut kazanan ebru, günümüzde kâğıt dışındaki yüzeylere de uygulanmaktadır: Kitap ve defter kapları olarak, Cam üzerinde, Duvar kâğıtlarında, Ahşap üzerinde, Seramik ve çini üzerinde, Fular ve eşarplarda, Çeşitli kumaşlar üzerinde, Deri üzerine, Kravatlarda ve Perdelerde ve keçelerde (Argun, 1984:224,225)

Ebruda Kullanılan Malzemeler

Ebru teknesi: Kullanılacak kâğıdın enine ve boyuna uygun ebada ve 6 cm. derinliğinde, tercihen çinkodan hazırlanmış, dikdörtgen şeklinde bir teknedir. Eskiden suyun dışarı sızmaması için tekne ziftle kaplanmış budaksız çam ağacından (çidene) mamul edilip ve kullanılmıştır.

Kitre: Teknenin içine konulacak suya kıvam vermek, böylece serpilmiş boyaların çekmesini önlemek için kullanılan ve çalı sınıfından geven isimli bir bitkinin ifrazatı olan bu madde, krem renginde gayrimuntazam plakalar veya şerit halindedir. Geven

otunun 500 çeşit türü olup bunların 30 çeşidinden kitre yapılmaktadır. Geven otunun gövdesinde veya kökünün üzerinden bıçakla özel olarak yapılan çizgilerden akan zamka kitre denir. Kitre yerine salep, keten tohumu, denizkadayıfı, Hilbe (boy tohumu) kullanılır.

Sıgır Ödü: Kitreli suyun üstüne serpilerek renklerin birbirine karışmadan yayılmasını temin için, satıh aktif safra asitleri ihtiva eden hayvansı bir maddedir. Ödün yapılışı şöyledir: kasaptan veyahut mezbahadan alınan sıgır ödü bir metal kap içerisine konur bu kap su dolu başka bir metal kaba konur ve ocağın üzerine (benmari) usulü ile 20 dakika alttaki su kaynatılır ödlü kapta biriken köpükler atılır. Öd soğuduktan sonra tülbent yardımıyla süzülür kavanoza konur ve kullanıma hazır hale gelmiştir.

Öd başlıca şu görevleri yapar;

- Boyanın suyun yüzeyinde açılmasını ve kâğıtta sabitleşmesini sağlar.
- Renklerin birbirine karışmasını önler.
- Boyanın kâğıda yapışmasına yardımcı olur.
- Aynı rengin tonlarını değişik büyüklükteki lekelerin elde edilmesini sağlar.

Fırça çeşitleri;

- **Kalın fırça:** Ödü az büyük kavanozda kılları daha kısa olur
- **Orta fırça:** Ödü daha fazla olur.(çiçek ve fon yapmak için)
- **Karıştırma fırçası:** Serpme ve sapı daha kısa olur

Fırça kavanozda dura dura kıvrık bir şekil alır. Fırçayı yukarı doğru tutarsanız damlalar bir arada düşer, kıvrık bir şekilde yan tutunca damlalar sıralanmış olarak düşer.

Ebru yapımında kullanılan fırçalar ise küflenmeye dayanıklı ve esnekliği nedeniyle gül dalına atkuyruğu kılları bağlanarak oluşturulur. Ayrıca uzun bir tahta üzerine çakılmış iğneler yardımıyla oluşturulmuş tarak ve bir tek atkuyruğu kılı ya da iğne de kullanılmaktadır.

Kâğıt: Emici özelliği fazla ve mat olanları tercih edilir. Genellikle birinci hamur kâğıt kullanılır.

Biz: Tekneye boya damlatmak, yüzeyindeki boyaya şekil vermek, kitreyi karıştırmak için kullanılır. Bizler, farklı kalınlıklarda tellerden ya da çivilerden imal edilirler ancak mutlaka paslanmaz malzemedan yapılmalarına dikkat edilmelidir.

Boyalarda: Ebru sanatının geleneksel olmasına göre çeşitli şekillerde boyalar kullanılmaktadır. Geleneksel ebru yapımında toprak boya diye adlandırılan doğadan elde edilen toprak ve meta-oksitlerdir.

Ebru boyaları genelde toprak kökenli boyalardır. İstenilen topraktan da boya elde edilebilir. (Bu boyalar suda erimez ve dibe çöker.) Su da eriyen, suyu boyayan boyalarla ebru yapılmaz.

Boyaların ezilmesi: Toz boya mermer ya da kalın bir cam üzerine bir miktar konur mümkünse mermerden yapılan bir el taşı (destiseng) ile sekiz şekli çizilerek, bastırarak iyice ezilerek incilmesi sağlanır. (Mermer üzerinde ezilecekse önce açık renkli boyalar ezilir.) Ezilen her boya bir litrelik kavanozlara konur. Ezme işlemi bittikten sonra, bir miktar ezilen boyadan alınarak yarım litrelik kavanoza konur üzerine su ve 10 damla sığır ödü damlatılır. Buna boyaları "terbiye etmek" denir. (Burada şunu belirtmek gerekir ebruda hiçbir şeyin belirli ölçüsü ve gramajı yoktur, denemeyle ve göz kararıyla yapılır.) Yaklaşık Boyanın cinsine ve ezilme durumuna göre en az iki üç günde boyalar terbiye olur. Lahor çivit denilen boya ezilmez küçük bir parça alınır ve üzerine sıcak su konur soğuduktan sonra 5-6 damla öd ilave edilir. Boyalar terbiye olduktan sonra kullanıma hazırdır.

Boyaların ayarlanması: Genelde, koyu renkli boyalardan açığa doğru gidildiğinden, öd ayarını buna göre yapmak gerekir. Tekneye atacağınız ilk boyanın öd miktarı az, daha sonra atacağınız boyanın öd miktarı öncekinden daha fazla olmalıdır. Örneğin; İlk boya siyah olsun, bir bizle (çivi) bu boyadan alır suyun üzerine dokundurursunuz 4-5 cm açıldı diyelim, ikinci boya da sarı olsun ondan da bir bizle alır siyahın üzerine değdirirsiniz eğer sarı boyanın ödü yeteri kadar fazlaysa siyah boyayı iter kendine yer açar eğer öd miktarı az olursa ya boya dibe çöker ya da hemen kapanır,

buna damla damla öd ilave etmeli her seferinde tekne üzerinde tekrar denemeliyiz.

Geleneksel Türk Ebrusunda kullanılan ana renkler şunlardır

- Çamlıca toprağı
- Beyaz
- Siyah
- Sarı
- Aşı Boyası
- Kahverengi
- Kırmızı
- Lahor Çividi
- Çamaşır Çividi

Çamlıca toprağı, Lahor Çividi ve Çamaşır Çividi dışında sözü edilen boyalar nalburlardan, Lahor Çividi ve Çamaşır Çividi ise aktarlardan temin edilir.

Bu renkler kullanılarak elde edilen ara renkler ise şunlardır;

- Aşı Boyası
- Lahor Çividi
- Koyu Kahverengi
- Sarı
- Lahor Çividi
- Yeşil
- Çamaşır Çividi
- Kırmızı
- Mor
- Beyaz
- Siyah
- Gri
- Beyaz
- Lahor Çividi

Çamlıca toprağı: İstanbul'un Çamlıca Tepesi'nde bulunan kırmızı renkli topraktır. Bir elek ile taşlarından ayıklanarak toplanır. Ezildiğinde tütün rengine yakın bir renk verir. İsten elde edilen ve bundan dolayı çok hafif olan siyah boyaya katılır. İslah etmek üzere akan boyalara ilâve edildiğı gibi serpmeli ebruların serpme boyası olarak ya da yalnız başına kullanılır.

Beyaz: Üstübec. Yağısız olanı beyaz boya yapmak için, litopon üstübeci de denen yağlı olanı ise petrol boyası hazırlamada kullanılır.

Siyah: İsten yapılır. Çok hafif olduğu için tek başına kullanılmaz. Çamlıca toprağı ile karıştırılır.

Sarı: Oksit sarı İnorganik bir pigmenttir.

Aşı Boyası: Oksit kırmızı İnorganik bir pigmenttir.

Kahverengi: Oksit kahverengi. Çeşitli tonları vardır. İnorganik bir pigmenttir.

Kırmızı: Suyla karışabilen pigment kırmızı. Organik bir pigmenttir. İnorganik olanı içerdiği kadmiyumdan ötürü son derece zehirlidir.

Lahor çividi: Lahor çividi ya da bebe çividi adıyla bilinen ve bebeklerin ağzında oluşan aft hastalığının tedavisi için kullanılan ilacın hammaddesidir. Gevrek, taş gibidir. Bitkisel ve çok güçlü bir boyadır. Dövülerek toz haline getirilir.

Çamaşır çividi: Beyaz çamaşırılar için ağartıcı olarak kullanılan mavi bir tozdur.

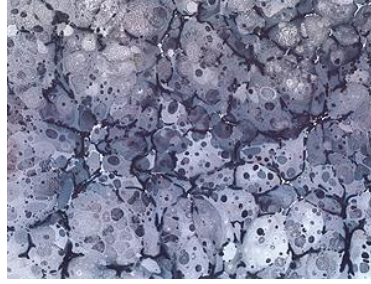
Neft: Eskiden Eğriboz adasından gelen çam nefti kullanılmasına rağmen artık bulunmamaktadır. Neftli ebru yapımında ancak tabii olanı kullanılır. Neft, ayrı bir kaba ayrılan boyaya damla damla istenen sonuç alınana kadar denenerek ilave edilir. Neftli boyaya batırılan fırça iyice temizlenmeden normal boya kavanozuna sokulmaz.

Taraklar: Her ebrucunun taraklı ebru yapmak üzere kendisi tarafından muhtelif diş aralıklarında yapılmış tarakları olmalıdır. Bu taraklar "boncuk iğnesi" denilen ince iğnelerin ya da tellerin düz bir tahta üzerine bir şekilde çakılarak, yapıştirılarak veya

sıkıştırılarak tespit edilmesiyle yapılır. Tarakların boyu teknenin eni ve boyundan bir miktar kısa, dişleri arasındaki mesafe ise bazı taraklarda sık (3-4 mm), bazı taraklarda ise seyrek (10-12 mm) olarak yapılır.

Ebru Çeşitleri

Battal Ebru: Boyaların sadece fırça yardımıyla kitle üzerine serpilmesiyle oluşturulan ve iğne ya da tarak gibi herhangi bir şeyle müdahale edilmeden yapılan mermer desenli ebru çeşididir. Yapılan işlem bakımından en basit ebru olmasına rağmen sonuç itibarıyla yapımı en zor ebrudur. Kumlu ebru dışında bütün ebruların yapımında ilk işlem battal ebrudur (Resim 1).

Resim 1: Battal Ebru

Gel-Git Ebrusu: Battal ebru yapıldıktan sonra kalınca bir bizle teknenin önce bir kenarına sonra diğer kenarına paralel bir ileri bir geri karıştırılarak yapılır. Levha kenarlarında ara pervaz olarak kullanılır (Resim 2).

Resim 2: Gel-Git Ebru

Şal Ebrusu: Gelgit ebrusu yapıldıktan sonra serpme yapmadan önce gelgit deseninin

aynı kalın bir şekilde kullanılarak rast gele makul miktarda karıştırılmasıyla yapılır. Yan kâğıdı olarak ya da levha kenarlarında dış pervaz veya ara pervaz olarak kullanılır (Resim 3).

Resim 3: Şal Ebru

Taraklı Ebru: Gelgit ebrusu yapıldıktan sonra taraklardan birisinin son yapılan gelgitin yönüne dik yönde teknenin bir kenarından tarağın dişleri kitreye temas edecek kadar sokulup diğer kenarına doğru çekilmesiyle yapılır. Levha kenarlarında ara pervaz olarak kullanılır (Resim 4).

Resim 4: Taraklı Ebru

Zemin Ebrusu: Aynı boyadan az ödlü, çok ödlü ve nefli olarak üç kavanoz boya hazırlanır. Bunlar kullanılarak battal ebru yapılır (Resim 5).

Resim 5: Zemin Ebru

Hatip Ebru: Önce zemin ebrusu yapılır. Zemin ebrusunun üzerine, 35x50 cm boyutlarında bir tekne için teknenin uzun kenarı boyunca beş, kısa kenarı boyunca da dört sıra olacak şekilde eşit aralıklarla öd ayarı hatip ebrusuna göre yapılmış bir renk damlatılır. Kitrenin üzerinde dört sıra halinde ve her sırada beş olmak üzere hazırlanan renklerin ortalarına ikinci ve daha sonra üçüncü ve istenirse daha fazla sayıda renk damlatılarak iç içe halkalar elde edilir. Bu halkalara bir iğne yardımıyla şekil verilerek yapılan hatip ebrusunda yürek, taraklı yürek, çark-ı felek, yonca gibi hatip desenleri yapılmaktadır (Resim 6).

Resim 6: Hatip Ebru

Çiçekli Ebru: Zemin ebrusu yapıldıktan sonra önce hazırlanan yeşil boyadan damlatılarak oluşturulan yuvarlaklara, uygun kalınlıkta bir biz kullanılarak sap şekli verilir. Daha sonra sapların uçlarına yapılacak çiçeğe uygun renk damlatılarak yine uygun kalınlıkta iğne ve bizlerle bunlara çiçek şekli verilir. Yan kâğıdı olarak kullanılacak çiçekli ebrulara, cilt kapağı kaldırıldığında birisi kapak üzerinde birisi de karşısında kullanılmak üzere birbirinin aynısı iki çiçek yapılır. Necmeddin Okyay ve Mustafa Düzgünman tarafından bu şekilde lale, karanfil, menekşe, sümbül, gül ve gelincik çiçekleri, son derece başarılı olarak stilize edilmişlerdir. Mustafa Düzgünman, bu çiçeklere papatyayı ilâve etmiştir (Resim 7).

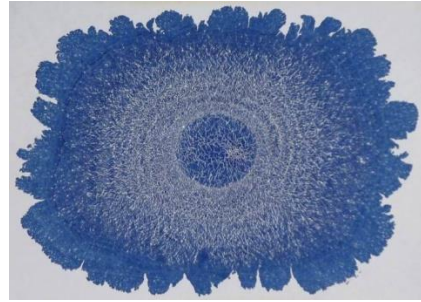
Resim 7: Çiçekli Ebru

Koltuk Ebru: Hüsn-ü hat levhaların koltuk tabir edilen boşluklarında kullanılmak üzere hatip ebrusundaki her hatip deseni yerine küçük bir çiçek yapılır. Aşağıda kumlu ebrunun kullanımına örnek olarak verilen levhada gösterildiği gibi kullanılır (Resim 8).

Resim 8: Koltuk Ebru

Kumlu Ebru: Ebru teknesinin sonuna doğru, suyu ve ödü az olan Lahor çividi (başka boyalar da kullanılabilir), bir damlalık yardımıyla teknenin ortasına ya da bir kenarından ama hep aynı noktaya (ya da noktalara) damlatılması suretiyle teknenin yüzeyi doldurularak yapılır. Boya çatlak ve kumlu bir hal alır. Bazen de "V" harfi şeklinde çatlaklar oluşur ki buna kılçıklı ebru denir. Levha kenarlarında ara pervaz olarak kullanılır (Resim 9).

Resim 9: Kumlu Ebru

Bülbül Yuvası: Giderek küçülen damlalar halinde serpilmiş boyayla yapılan battal ebru üzerine, bir iğne yardımıyla dıştan içe doğru spiraller yapılır. Bülbülyuvası, yan kâğıdı ya da yazı etrafında dış pervaz olarak kullanılır. Uzun kenara paralel şekilde dört eşit parçaya ayrılan ebrunun her bir parçası, levhanın bir kenarına monte edilir.

Hafif Ebru: Hattatlar tarafından üzerine yazı yazılmak üzere suyu ve ödü normalden fazla boyalar kullanılarak yapılan pastel renkli şal ebrusudur.

Yazılı Ebru: Yazılı ebrunun mucidi Necmeddin OKYAY'dır. Önceleri yazının kalıbını kesip ıslanınca kâğıdı bırakan Arap zankı ile yapıştıran ve kâğıdı ebruladıktan sonra bu kalıbı söken Necmeddin OKYAY, yazının kenarlarından taşan zankın bulunduğu yerlerin de boya almadığını görerek mürekkep yerine zank kullanarak yazdığı yazıları ebrulamaya başlar. Aynı zamanda devrinin en meşhur hattatlarından olan Necmeddin OKYAY'ın bu şekilde yazılmış tâ'lik Lâfza-i Celâl'i, Türk ebru tarihindeki en ünlü yazılı ebrudur.

Ebru Yapımında Tavsiyeler

Tekne ne kadar çok kullanılırsa o kadar verimli olur (Birkaç gün kullanılmayan tekneler tembelleşir ve verim alınmaz)

- Boyalar teknenin üzerine atıldığında bazı yerler açılıyor bazı yerler açılmıyorsa, tekne homojen değildir, ıspatulayla iyice karıştırmak gerekir.
- Kitre üzerine atılan boyada dairelerin kenarları düzgün değilse kitre tam erimemiştir
- Fırçada gereğinden fazla boya varsa, boya dibe çöker. Fırçayı sıkmak gerekir
- Teknede köpük varsa bir ıspatula ile onları almak gerekir. Kağıda aldığınızda köpük olan yerler beyaz çıkar
- Elimizden veya malzemelerden yağ veya öd bulaşması, tekneye öd damlaması, teknenin üzerinin açık olması gibi durumlarda boyalar yıldız açılır, tekneyi bir yada birkaç gazete kağıdıyla temizlemek ve 10-15 dakika dinlendirmek gerekir (Tekneye biraz su ilave etmekte çözüm olabilir)
- Tekneye attığınız boyalar kumlanıyorsa veya çatlıyorsa, boyada su eksiktir
- Boyaların kâğıttan akmasının sebebi kitreli su, boyadaki su ve boyadaki öd dengesizliğidir. Boyaya bir damla su iki damla öd damlatarak her seferde tekne üzerinde denemek gerekir
- Akan boyalara Çamlıca toprağı ya da biraz Lahor çivit konarak akması önlenabilir
- Tüm boyalar kâğıttan akıyorsa, kitrenin yapıştırıcı özelliği gitmiştir
- Çiçekli ebru boyalarında boyanın kenarları girintili çıkıntısıyla iki damla su bir damla öd ilave etmek gerekir. (Her damladan sonra tekrar denemeli)

- Eğer tekneye attığınız boya büyükse bir kâğıdı külah yaparak küçültmek istediğimiz boyanın ortasına batırır geri çekerek küçültebiliriz.
- Elimizden ya da malzemedenden tekneye toz dökülürse, beyazlıklar oluşur bunları bir kâğıtla ya da elimizdeki bizi kurulayıp oraya batırıp çekmekle giderebiliriz (Elhan, 1998; Yazan, 1986:40-46, Serin, 2008:97-105).

Ebrunun Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Ebru sanatını kısaca açıkladıktan sonra, çocuklar üzerindeki etkisini istiklal anaokulundaki çocuklara arkadaşlarımla birlikte yaptığımız aktiviteyi paylaşmak istiyorum.

Aslında bir çocuğun ilgi alanını ortaya çıkaracak aktiviteler bulmak çok zordur.

Yaşına uygun, dikkatini verebileceği, yaratıcılığını kullanacağı, yaşlılarıyla bir arada olabileceği bir ortam bulmak, hatta sosyalleşmesine katkıda bulunacak bir eğlence aracı yaratmanın zorluğu...

Okula ilk girdiğimizde çocukların gözlerinin içleri gülüyordu. İlk defa deneyecekleri ebrunun nasıl bir şey olduğunu merak ediyorlar biz tekneleri ve onların ebru yapmalarını sağlayacakları alanı hazırlarken ki bekleyişleri görülmeye ve hissedilmeye değerdi. Amacımız çocukları sanat ile yakınlaştırmak, görsel ve işitsel anlamda zekâlarını geliştirmek, var olan hayal güçlerini sanat ortamı ile birleştirerek ortaya bir takım ürünler çıkarmak, geleneksel sanatımız olan ebruyu çocuklara tanıtmak, sevdirmek ve becerilerini artırmaktı.

Sağlam bir zemin yapmanın, nerede duracağını bilmenin önemini anlatmaya çalıştık çocuklara ilk zamanlar. Terapi amaçlı ebru çalışması yaptığımız için bunları sağlamalarına, ama esas olan bunu bir meşguliyet, dinlenme, yararlı zaman geçirme, ortak alan paylaşma gibi amaçlara yöneltmeye çalıştık. Teknik açıdan birkaç müdahale dışında tamamen serbest çalışmalarını destekledik. Bu yaklaşımla çocukların içinde buldukları ruh hallerini renklerle ve desenle dışa vurmalarını sağladık. Bunu çok güzel bir biçimde başardılar. Aslında önemli olan kusursuz ebru yapmaları değildi. Malzemeyi özgürce ve spontan olarak kullanarak iç dünyalarını yansıtmalarını

amaçlıyorduk. Başardık da (Resim 10).

Resim 10: İstiklal Anaokulu Öğrencilerinin Ebru Yapımı

Çocukların ebru sanatına ilgileri çok yoğun. Kâğıdın suya yatırılıp ebrunun alınması anında herkes çok heyecanlanıyor ve nefesini tutuyor. Burada dikkatimi çeken bir husus var. İstemeyerek gelen çocukların bazıları ise teknenin başına oturduklarında çok eğlenceli, zevkli buluyorlar ebru yapmayı, bu çalışmaya geldikleri ve ebru yaptıkları için memnun oluyorlar. Çalışma bittiğinde hemen herkes bir sonraki çalışmanın ne zaman olacağını soruyor. Güzel ebru yapmak için birbiriyle tatlı bir rekabete giriyor. Bu rekabet sırasında gerçekten çocuklar eğleniyorlar. Tekneden çekilen her ebru alkışla karşılanıyor.

Bana her zaman ilginç gelen bazı gözlemlerim var. Örneğin bazı çocuklar fırça tutmayı gösterdiğim gibi yapmayıp kavanozdan aldıkları gibi tekneye boca ediyorlar boyaları. Teknik olarak ebru çıkmaması gerekirken çok iyi bir netice alıyorlar, sonradan aynı şekilde ebru yapmayı denediğimde olmuyor. Ebru yaptığını hatırlamayan, ilk kez yapacağım diyen çocukların tekne başına oturduklarında yardıma ihtiyaç duymadan daha önce yaptıkları ebrunun neredeyse aynısını yapmaları da beni şaşırtıyor (Brewer, 2007; Taner, 2010:560-569).

Ebru sanatının çocuklar üzerindeki faydalarını sıralarsak:

- İnsanın oyun oynaması bir ihtiyaçtır, Ebru suyla ve renklerle oyun oynama fırsatı verir.
- Ebru sanatı sabır, anlayış ve hoşgörüyü öğreterek, çocukları olgunlaştırır.

- El becerileri gelişir.
- El ve parmak kasları gelişir.
- Yeni buluşlar ortaya çıkarır.
- Yaratıcılıklarını geliştirir.
- Sanata karşı ilgi duyarlar.
- Güven duyguları gelişir.
- Duygularını rahatça ifade edebilmesini sağlar.
- Kendini tanımasına yardım eder.
- Farklı bakış açıları geliştirir.
- Sosyal becerileri gelişir.
- Okul başarısı olumlu etkilenir.
- Sağlam bir kişilik geliştirmek için fırsat bulmuş olur.

SONUÇ

İnsanın ebru sanatıyla ilişkisi diğer sanatlara göre manen daha fazladır ve ebru'nun pek çok terapi özelliği vardır.

- Ebru, öncelikle sabrı ve kabullenmeyi öğretir
- Ebru, kişiyi rutin hayatından çıkarıp başka dünyalara götürür ve ruh dinginliği sağlar
- Ebru yapan kişi, o an ki duygu ve düşüncelerini, renk ve desen olarak dışa vurabilir

- Ebru yaparken kişi kendisini yeniden keşfedebilir, kendisiyle ilgili yepyeni bir bakış açısı kazanabilir
- Ebru yaparken insanın aklına kötü bir şey gelmesi imkân

Çünkü statik değildir, hareket vardır, sudaki renk ve desenler sürekli değişir.

- Üretmek ve ürettiğinin beğenilmesini kişinin özgüvenini artırır

Sezgilerin keşfedilmesi için Ebru Sanatı eğitimi ile güçlendirilen çocukların karakterleri sanat eğitimi olmayan çocuklara nazaran çok yönlü bakış açısı geliştirmelerine imkân tanır. Deneysel sanat resimleri niteliğinde üretilen fikirlerin merkezi haline gelen ebru sanatı veren merkezler yurtiçinde ve yurtdışında başarıdan başarıya imza atmaktadır.

Ayrıca çocuklar kendilerini ifade ettikleri ölçüde gelişirler. Bu da sanatta çocuğun kendini geliştirmesine büyük imkân tanır. Sanatla ilgilenmek çocuğun okul başarısına olumlu yansır. Kendini iyi ve mutlu hisseden çocuk okulla ilgili işlerde ilerleme gösterir. Aynı zamanda çocuklar kişiliklerini oluştururken kendileri hakkında ipucu toplamaya ihtiyaç duyarlar. Sanatla ilgilenen çocuk kendini daha iyi tanır. Böylece kişiliklerini daha sağlam olarak geliştirirler. Görsel sanat anlayışı ile yetiştirilen genç beyinler, yarınlara umutla bakan dehalara dönüşecektir.

KAYNAKÇA

ARGUN, İhsan, “Ebrû Sanatı”, İktisat Dergisi, S. 224-225, 1984.

BARUTÇUGİL, Hikmet, “Ebrû Sanatımız”, Osmanlı, C.XI, s. 193-198, 1999.

BREWER, J. A Introduction to early childhood education: preschool through primary grades (6th edition). Boston, MA: Allyn & Bacon.

ELHAN Salih, “Türk Ebru Sanatı”, Murat Kitap ve Basın Yayın, 1998.

SERİN, A. Yaar, “Geleneksel Türk Ebrû Sanatında Kronolojik Gelişim Süreci ile İlgili Bir Değerlendirme”, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşolu Eğitim Fakültesi Dergisi, S.26, s. 97-105, 2008.

TANER Derman, M. ve BAŞAL, H. A. Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretimde niceliksel ve niteliksel gelişmeler. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, 560- 569, 2010.

YAZAN, Işık, “Ebrû Sanatı”, Antika Dergisi, Yıl.2, S.14, İstanbul, s. 40-46, 1986

